

„Fütyülsz és hazudsz!”

A politikai kampány hazugságainak büntethetősége

Korrupst és hazug. Talán ezek a leggyakrabban elhangzó, tömör és sokatmondó választói vélemények a politikai elitről. A politikusok megítélése nemcsak hazánkban, de világszerte lesújtó, ami túlmutat a politikai vezetés kritikai szemléletén és magát a demokráciát, a politikai rendszerbe vetett hitet és bizalmat ássa alá. A hazugságon kapott politikusok hallatán a választók többsége ma már csak legyint, a mindennapos esetek érthető módon nem érik el az ingerküszöböt, éppen ezért következménnyel sem járnak. Ki látott már fehér hollót? És hazugságon kapott politikust lemondani?

Az Egyesült Államokban egészen a Legfelsőbb Bíróságig jutott az addigra komoly jogi vitává formálódó kérdés, miszerint büntethető-e a hazug politikus. A tengerentúlon ugyanis 17 állam illegálisnak tekintette a választási kampányban elhangzó hamis állításokat, ami elsősorban a választás eredményének a jelölteket ért hazug vádakkal történő manipulálását, a választók átverését igyekezett kiiktatni a rendszerből. A többek között Minnesotában és Ohioban is élő törvény viszonylag korlátozott lehetőségeket kínált, hiszen kizárólag a kampányok ideje alatt elhangzó, tudatos hazugságokra vonatkozott, ám a szólásszabadságra hivatkozva a Legfelsőbb Bíróság még ennek ellenére is elkaszálta. A 2014-es Susan B. Anthony List kontra Ohio per az egyik, ami jogi alapot képez a hazugságokat szűrni igyekvő állami szintű törvények (szövetségi szinten nincs szabályozva a kérdés) egyetlen tollvonással való áthúzásához. Az ügy alapjaként a demokrata képviselő, Steve Driehaus elleni lejárató kampány szolgált, amit egy pro-life (abortuszt ellenző) szervezet indított a jelölt ellen a 2010-es kampány idején, azt állítva, hogy a képviselő az Obamacare megszavazásával „az adófizetőkkel pénzelt abortuszokra voksolt”. Az abortuszellenességéről ismert politikus hazugságot kiáltva az említett ohioi választási törvényhez nyúlt, panaszát benyújtotta az állami választási bizottsághoz, ami neki is adott igazat. Csakhogy az abortuszellenes szervezet az első kiegészítésre (szólásszabadság) hivatkozva a jogszabály felülvizsgálatát követelte, ami végül több felsőbbbírósági döntéssel összhangban alkotmányellenesnek nyilvánította a kampányban elhangzó hazug állításokat tiltó jogszabályokat. Driehaus elveszítette székét, a hazugságokat pedig immár kivétel nélkül minden amerikai állam választási törvényei engedélyezik. Bár a demokrata képviselőt ért vád igazságtartalma leginkább csak interpretáció, illetve vélemények kérdése, számos egyértelműen eldönthető ténykérdésben sem áll már rendelkezésre a jogi eszköz. Ahogyan a „Magyarország jobban teljesít!” szlogen is megközelítés kérdése (egyes mutatók szerint igaz, mások szerint hamis az állítás), ám Rogán Antal

helikopterrel történő esküvői kiruccanása se nem sejtetés, se nem túlzás, egyszerű bizonyított tény. Az Egyesült Államokban egyébként komoly tényfeltáró újságírás épül a politikai állítások ellenőrzésért (a most lezajlott elnökválasztás téméredk munícióval el is látta a szakmát), illetve civil mozgalom is indult az őszinte politikai kampányok mellett.

A betiltott jogszabályok ugyan látszólag a jelöltek elleni negatív kampányok kivédésére szolgáltak, valójában elsődlegesen a választók érdekeit szolgálták. A jelölt személyiségi jogai a becsületsértés, jó hírnév megsértése stb. tényállásokon keresztül továbbra is védelmet élveznek, ellenben a választók megtévesztésének lehetősége továbbra is fennáll, a preferenciájuk meghozatalához szükséges tiszta feltételek nem állnak rendelkezésre. Az eltörölt jogszabály persze a kritikus hangok elhallgattatására is felhasználható volt, korlátozva a szólásszabadságnak köszönhető vitát, az érvek nyilvános ütköztetését. A Legfelsőbb Bíróság egy úgyszintén az első kiegészítést politikai vonatkozással érintő, jóval korábbi, a Hustler Magazine kontra Falwell perben úgy fogalmazott, hogy mivel az inkorrekt állítások elkerülhetetlenek a szabad vitákban, a hamis állításoknak védelmet kell élvezniük annak érdekében, hogy a szólásszabadság életben maradjon. Az ügyben a jog politikától való távol tartása, az Egyesült Államokban kitüntetett védelmet élvező elv, a hatalmi ágak elválasztása is érezhető. Hasonló érvelés követhető nyomon a szintén alkotmányellenesnek nyilvánított (majd 2013-ban módosított formában újra beiktatott) Stolen Valor Act, az amerikai hadi kitüntetésekkel (pl. becsületrend) való visszaélést, a „hősiesség elrablását” büntető jogszabályban. A kitüntetettek védelmében a magukat hamisan annak vallók büntetését célzó jogszabály a kampányban hamis állításokat tiltó jogszabállyal szemben konkrét, egyértelmű, az elkövetés tényszerűen bizonyítható. Míg a „*Magyar reformok működnek!*” szlogen nézőpont kérdése, addig az, hogy Kunhalmi Ágnes két diplomával rendelkezik (ahogy azt az MSZP honlapján jelezte) kétségtelenül hazug állítás volt a képviselőasszony részéről.

A britek jóval nagyobb falattal próbálkoztak, a választási ígéretek megszegését igyekeztek büntethetővé tenni, mégpedig az egykori kormányfő Gordon Brown számon kérésével. A Munkáspárt választási programjában lefektetett ígéret alapján az Európai Alkotmányról tartott népszavazás elmaradása adott indokot Stuart Wheeler milliomos UKIP támogatónak a perhez. A nem kevés politikai töltettel rendelkező per (a védekező kormány szerint az ügy szintisztán jogba burkolózott politika) érthető módon nem eredményezett sikert a választási ígéreteket betartatni kívánó választók nézőpontjából. Újabban pedig a Brexit miatt elégedetlen választók igyekeznek jogi útra terelni a kilépést pártoló politikusok számonkérését, de ügyükben egyelőre csak közösségi kampánygyűjtés, önkéntesek toborzása és jogi felkészülés zajlik.

Egy-egy választási ígéret végrehajtása nyilvánvalóan millió tényező, millió aktor függvénye, a felelősség így érthető módon kétséges marad. Az ítélezés e területen tehát egyértelműen a választók kezében van, az urnáknál csakis ők dönthetnek az ígéretüket megszegő vagy betartó politikusok sorsáról. Választási ígérek esetében, nézőponttól függően megítélt vagy a tudatosság, illetve a szándékosság kritériumainak nem megfelelő politikai állítások kapcsán problémás tehát bármiféle jogi alapú számonkérés, de ez nem zárja ki, hogy ne lehetne konkrét kérdésekben felvetni a hazugságok büntethetőségének kérdését. Az USA-ban a kitüntetésekről való hazugság büntethető, nálunk vajon lehetne illegális, ha egy politikus hazudik a végzettségéről? Letagad egy utazást? Szándékosan meghamisít egy adatot?

A hazug politikusok jogi számonkérésének lehetőségei nyilvánvalóan korlátozottak, hazánkban pedig napjainkban a lassacskán égis éró ingerküszöb miatt hiányzik a felelősség súlya, a társadalom nyomása, ami motiválná a politikai elit tagjait az őszinteségre, egyben következményeket hordozna a fülön csípettekre nézve. A választók mindössze 4 évente értékelnek voksukkal, megítélik a választási ígéretet, az eredményeket, dicsérnek vagy büntetnek. De hogyan hozhat felelős döntést a választó, ha a hazugságokat nem szűri meg a rendszer, vagy ha megszűri ugyan, de ez az információ már nem jut el hozzá? A korruptnak és hazugnak tartott politikai elit az őszinte, tiszta rendszerbe való hit elvesztésével egyelőre jellemzően választói apátiát eredményez, de a politikai rendszer legitimitásának kérdéseit is mindinkább felvetheti, ami a rendszerellenes attitűdök felizzásához vezethet.

Az amerikai példák, a brit erőfeszítések azt mutatják, hogy igenis van létjogosultsága a hazug politikusok büntethetőségének ugyan rendkívül populista, de pozitív irányba mutató javaslatának felvetésére. Legyen szó a lejárató kampányok hamis vádjairól, vagy éppen egy önmagát hazugság révén jobb színben feltüntető jelöltekről. Legyen akár jogi eszköz, akár politikai nyomásgyakorlás, jöjjenek a javaslatok akár a civil szférából, akár politikai szereplőktől, a kezdeményezések csak tisztulást hozhatnak a mai magyar közélet mocsarába.

Kálló-Sikos Ágnes

E-mail: sikos.agnes@iranyuintezet.hu

Honlap: www.iranyuintezet.hu

Facebook: www.facebook.com/iranyuintezet

